

**MODANIN BESLENDİĞİ ORYANTALİST ÖĞELER:
1910-1920 YILLARI VOGUE DERĐİ KAPAKLARI ÖRNEĞİ**

Prof. Dr. Emine KOCA₁

Prof. Dr. Fatma KOÇ₂

ÖZET

19. Yüzyılda disiplin olarak kurumsallaşan oryantlizmin etkisinin 20. Yüzyıl da da görüldüğü, Batı'nın yaşam tarzından alışkanlıklarına, dekorasyondan giyim tarzına kadar pek çok alanda oryantlist, yani Doğuya ait öğelerin yer aldığı görsel ve yazılı kaynaklarda yer almaktadır. Ancak, dönemin giyim modasını yönlendirmede son derece etkin olan moda dergilerinde azımsanmayacak sayıda Doğu'ya özgü giyim kuşam öğeleri kullanılarak görsel çekiciliği artırılmış kapak tasarımları olmasına rağmen, Batı modası algısıyla kitlelere sunulduğu bilinen bir gerçektir.

Moda dergilerinde Batı modası olarak sunulan ve tüketiciyi cezbeden pek çok öğenin aslında Doğuya özgü olduğuna farkındalık oluşturmak ve tasarımcıların bu bilinçle kendi tasarım kültürlerini oluşturmaya yönelik koleksiyonlarını moda platformlarında sunabilecekleri düşüncesi çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu çalışma, ilk moda dergilerinden biri olan ve günümüzde de yayımlanmaya devam eden Vogue dergisinin 1910-1920 yılları arasındaki sayılarının kapak tasarımlarındaki oryantlist öğelerle oluşturulan görsel kodların neler olduğu ve dönemin moda sunumuna etkilerinin incelenmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Moda, Giyim, Oryantalizm, Vogue, Dergi

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü, emine.koca@hbv.edu.tr

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü, f.koc@hbv.edu.tr

ORIENTALIST ITEMS THAT FASHION INSPIRES: VOGUE MAGAZINE COVER EXAMPLES BETWEEN 1910-1920

ABSTRACT

In the 19th century, the influence of orientalism, which was institutionalized as a discipline, was seen in the 20th century, and included in the visual and written sources of orientalists, that is to say, Oriental subjects, in many areas ranging from Western lifestyle to habits, decoration and clothing. However, it is a known fact that the fashion magazines, which are highly effective in directing the fashion of the period, have cover designs that have increased their visual appeal by using a significant number of Eastern clothing items.

The point of the study was to raise awareness of the fact that many items presented in fashion magazines as Western fashion and attracting the consumer are actually unique to the East and that designers can present their collections on fashion platforms to create their own design cultures with this awareness. This study was planned and conducted with the aim of examining the visual codes created with the orientalist elements in the cover designs of Vogue magazine which is one of the first fashion magazines between the years 1910-1920 and its effects on the fashion presentation of the period.

Keywords: Fashion, clothing, orientalism, Vogue, magazine

GİRİŞ

Üretim, yayılım, benimseme ve tüketme gibi farklı açılardan ele alındığında çok çeşitli tanımları olmasına rağmen, yenilikçi, geçici, dönemsel ve sosyal olgu olma özellikleriyle tanımlanan moda, gücünü kitleleri etkileme düzeyinden almaktadır. Bu özelliklerinden dolayı geniş kapsamlı bir sistem olarak görülen moda, toplumda sosyal düzenleme işlevi de görmektedir. Daha önce var olan bir kaynaktan oluşturulduğu halde, yenilikçi özelliğiyle kitleleri peşinden sürükleyen moda döngüselliğinin, üreticinin ekonomik, tüketicinin ise davranış kalıpları ve yaşam tarzının biçimlendirilmesindeki etkisi düşünüldüğünde, modanın sosyal düzenleme işlevi açıkça görülebilmektedir. Çünkü moda, sadece kişilerin farklılaşma ihtiyacını tatmin eden simgeler bütünü veya bir gruba aidiyetin belirleyici unsuru olarak algılanmayacak kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Weissman'ın (1967:151) deyiimiyle moda, yalnızca giyim ile ilgili olan bir olgu değil, aynı zamanda kişinin yaş, kültür, gelenek, deneyim ve mevcut düşüncelerinin sosyal dışı vurumu olarak algılanmalıdır. Modanın yayılımıyla paralellik gösteren bu sosyal işlevi yerine getirmede, kitlelere ulaşmasını sağlayan iletişim kanallarının önemli rolü olduğu, sanayi devriminden bu güne modanın yayılım sürecinde teknolojik gelişmeler ve kitle iletişim araçlarının etkisinin büyük olduğu bilinmektedir.

Üretim ve tüketimin birbirini besleyerek sürdürülebilir kıldığı moda, sadece modayı tüketen değil yaşayan kitleler yaratmayı bu sayede başararak, günümüzde kurumsallaşmış bir sistem olarak kültür endüstrisi haline gelmiştir. Tüm bu süreçte modanın tüketici ile buluşmasında etkin araçlardan biri olan basılı yayınların önemli yeri vardır.

Basılı yayınlar arasında yer alan moda dergilerinin, moda eğilimlerinin sunulması, moda ürünlerin benimsenmesi kısacası moda döngüsünün sürdürülebilirliğini sağlamada önemli işlevleri olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Dergiler bu işlevlerini, ilk bakışta tüketicide ilgi ve merak uyandıracak kapak tasarımlarıyla sağlamakta ve tüketici ile arasında bir bağ oluşturmaktadırlar. Dergiler, kapak tasarımlarında kullandıkları modanın yenilikçi yapısıyla özdeş, sürekli değişen görsel imgeler aracılığı ile okuyucularının giyim tercihlerini yönlendirirken, aynı zamanda modanın yayılım sürecine de hizmet ederek, modanın sosyal düzenleme işlevin de de aktif rol üstlenmektedirler. Bu bağlamda, kapak tasarımlarında başrolün, kullanılan öğelerin niteliğinde olduğu ve moda tüketicisini etkileyecek imgelerin seçilmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle modanın tüketiciyi, moda dergilerinin ise okuyucuyu cezbetmek için izlediği yöntemin paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Modanın sınırlanamayacak kadar geniş yelpazesi içinde birçok kültürden birçok öğe barınmakta ve bu öğeler kendi köllerinden doğan efsanevi anka kuşu gibi yeni olarak, yeniden modayı yönlendirmektedirler. Bunun moda dergilerine yansması ise kapak tasarımlarında kültürel öğelerin kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Giysi modasının tarihi süreci incelendiğinde, Avrupa dışındaki pek çok kültürün dönem modalarına ilham kaynağı olduğu, özellikle Doğu'ya özgü kültürel öğelerin ve giyinme biçimlerinin zamanın modasının ilham kaynağı olduğu ve dergi kapaklarının da bu oryantalist yaklaşımla hazırlandığı görülebilmektedir. Bu uygulamada Doğunun dış Dünyaya kapalı sosyal yapısının Batı tarafından ilgi ve merak konusu olması ve oryantalist seyyahların figüratif tasvirleriyle Doğuyu yeniden tanımlamalarının etkisini unutmamak gerekmektedir. Kutluk (2006:19), Avrupalı gezginlerin Doğu'ya seyahat rotasının şehir özelinde yapılan tekli seyahatlerin yanı sıra İstanbul'u keşif rotasına ekleyerek Yunanistan, Suriye, Rusya ve İran ile birlikte ziyaret etmeleri sık rastlanan bir alışkanlık olageldiğini belirtmektedir

18. Yüzyılın sonlarında bir disiplin olarak kabul gören oryantalizmi, Edward Said (1978:11-13) yeniden yapılanmaya egemen olmak ve Doğu üzerinde otorite kurmak için Batı'nın bir tarzı olarak görmekte ve Avrupa'nın, kültürü ve kimliğini, Doğu(Orient) olarak tanımladığı kimliğe karşı konumlandırarak farklı olanın ötekileştirilmesi olarak açıklamaktadır. Ayrıca, Batı'nın Doğu hakkındaki gerçekleri kendi yarattığı söylemlerle süslediği bir disiplin olduğuna da dikkat çekmektedir. Oryantalizm üzerine çalışan birçok düşünür de ötekileştirme kavramı üzerinde durarak, bu kavramla iki kültür arasındaki farklılığın altının çizildiğini vurgulamaktadırlar.

Günümüzde de zaman zaman gündem oluşturan oryantalizm tartışmalarındaki konularla ilişkilendirildiğinde; moda dergilerinin kapaklarında Doğu'ya özgü özelliklerin Batılı gözüyle yeniden inşa edilerek Avrupa modası olarak sunulmasının olağan bir süreç olarak görüldüğü ve Batı'nın Doğu'yu temsil eden öğeleri Batı modası olarak sunmasını Doğu'nun da benimsediğini söylemek mümkündür. Bu yorumu Ersöz ve Uslunun (2005:68) "*Doğu (Sark) suskun ve kendini ifade edemeyen bir nesne iken; Batı (Garp), Doğuyu kendi çıkarları doğrultusunda istediği gibi şekillendiren, çerçeveleyen ve sunan bir özne durumundadır*" ifadesi ile desteklemek mümkündür.

19. Yüzyılda disiplin olarak kurumsallaşan oryantalizmin etkisinin 20. Yüzyıl da da görüldüğü, yaşam tarzından alışkanlıklarına, dekorasyondan giyim tarzına kadar pek çok alanda oryantalist, yani Doğuya ait öğelerin Batı tarafından kullanıldığı görsel ve yazılı kaynaklarda yer almaktadır. Ancak, dönemin giyim modasını yönlendirmede son derece etkin olan moda dergilerinde azımsanmayacak sayıda Doğu'ya özgü giyim kuşam öğeleri kullanılarak görsel çekiciliği artırılmış kapak tasarımları olmasına rağmen, Batı modası algısıyla kitlelere sunulduğu bilinen bir gerçektir. Toplumların yönlendirilmesi ve tanımlanmasında, inşa edilip zamanla içselleştirilen imajların büyük rolü olduğu dikkate alındığında; oryantalist yaklaşımla pek çok kültürel öğenin, aslında Batı modasının beslendiği önemli bir kaynak olduğu ve günümüzde de olmaya devam ettiğinin çoğu zaman dikkatlerden kaçtığı söylenebilir.

Doğu-Batı tartışmalarında önemli düşünürlerden biri olan Gayatri Chakravorty Spivak (1988), Batı'nın kendini özneleştirip, Doğu'yu nesneleştirme üzerinde durarak, Batı, kendini özne olarak atfetmeye çalışırken, Batının sunduğu rotayı değiştirecek bir özne rotasının Doğu tarafından çizilmemiş olmasının asıl problem olduğunu belirtmektedir. Bu düşünceden hareketle; moda dergilerinde Batı modası olarak sunulan ve tüketiciyi cezbeden pek çok öğenin aslında Doğuya özgü olduğuna farkındalık oluşturmak ve bu bilinçle bir rota çizebilecek tasarımcıların, tasarım kültürü oluşturmaya yönelik koleksiyonlarını moda platformlarında sunabilecekleri düşüncesi çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Bu çalışma, ilk moda dergilerinden biri olan ve günümüzde de yayımlanmaya devam eden Vogue dergisinin 1910-1920 yılları arasındaki sayılarının kapak tasarımlarındaki oryantalist öğelerle oluşturulan görsel kodların neler olduğu ve dönemin moda anlayışına etkilerinin incelenmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Ayrıca, modanın beslendiği kültürel öğelerden giyim ve tamamlayıcılarının iyi okunması, anlaşılması ve anlatılması bağlamında çalışma, kültürel kimlik açısından da önemli görülmektedir.

1. YÖNTEM

Vogue dergisinin 1910-1920 yılları arasındaki sayılarının kapak tasarımlarındaki oryantalist öğelerle oluşturulan görsel kodların neler olduğu ve bu kodların dönem modasının sunumunda yarattığı görsel etkinin tartışılması amacıyla yapılan bu betimsel araştırmada, Vogue dergisinin online arşiv sitesindeki ilgili yıllara ait dergiler incelenmiş, Doğu kültürünü yansıtan giysi ve tamamlayıcı öğelerinin yer aldığı kapak tasarımları araştırma kapsamına alınmıştır. 20. Yüzyıla birlikte modanın geniş halk kitlelerine yayılmasının ivme kazandığı ve kurumsal moda sisteminin oluşmaya başladığı görüşüne dayanarak, 1910-1920 yılları arasındaki 10 yıllık periyod belirlenmiştir. Kronolojik olarak tablolarda sınıflandırılan kapak tasarımlarında Doğu giyim kuşam kültürüne özgü öğeler açıklanarak, modanın sunumu bağlamında yorumlanmıştır. Ayrıca, moda eğilimlerini belirleyen ve tüketiciyi yönlendiren kapak tasarımlarının içerik açısından incelenmesi ile sosyal bir olgu olarak modanın dönemin ruhunu açıklayıcı rolüne de dikkat çekilmiştir.

2. BULGULAR VE YORUM

1892 yılında New York aristokrasisinin yaşam tarzlarına yönelik içeriğiyle haftalık bir dergi olarak yayın hayatına başlayan Vogue dergisi, giyim modasına her sayısında yer vermiştir. İleriki yıllarda özellikle kadın giyim modasına daha fazla ağırlık veren dergi, 1910 yılında ayda iki kez, 1973 yılında ise ayda bir kez yayınlanmaya başlamış ve günümüzde de yayınlanmaya devam etmektedir. İlk sayısından itibaren her sayısını farklı konu başlıklarıyla yayınlamasına rağmen, kapak tasarımlarında genellikle kadın imgesini kullanmıştır. Modanın Dünya çapında kitlelere ulaşmasına katkı sağlayan dergilerden biri olarak Vogue günümüzde de önde gelen moda dergilerinden biridir.

Resim 1. 17 Aralık 1892 de Yayınlanan İlk Vogue Dergisi Kapağı (Persson, 2017)

Araştırma kapsamındaki dergi kapakları incelendiğinde, moda tahmin sayılarının dışındaki dergi kapaklarında Batı yaşam tarzı ve modasını yansıtan figürlerin içinde mutlaka kadın imgesinin olduğu görülmüştür. Kapaklarda bazen sosyal yaşam içinden bir karede, bazen de tek olarak yer alan kadın figürleri, dönemin modasını tanıtan giysiler içinde resmedilerek, döneminin giyim modasının yanı sıra kadının sosyal yaşamdaki konumunu da yönlendirmiştir. Dergilerde dikkat çeken önemli bir özellik, Doğu'ya özgü giyim kuşam kültürünü yansıtan oryantalist öğelerle çekiciliği artırılmış kapaklarda, dönemin Avrupa kadın giyim modasının sunumunun yapılmış olmasıdır. Kısacası Doğu'dan ilham alınarak yaratılmış olan moda, Batı'lı olarak sunulmuş ve kitleler tarafından da böyle algılanmış, Doğu hep dikkatlerden kaçmıştır. Bu durum geçmişten günümüze zaman zaman uygulanan bir yöntemdir. Doğu'ya ait öğelerin Batılı gözle yeniden şekillendirilerek, Batı modası olarak sunulduğu Vogue dergi kapakları Tablo 1,2 ve 3'te sunulmuştur.

Tablo 1: 1910-1912 Yılları Oryantalist Öğelerle Tasarlanmış Vogue Dergisi Kapakları

YIL	AY/SAYI				
1910	 Ocak/15	 Ocak/29	 Ağustos /01	 Ekim/15	 Kasım/1
	 Haziran/15	 Temmuz/15	 Ekim/15	 Kasım/15	 Aralık/15
	 Mart/1	 Mart/15	 Temmuz/1	 Ağustos/1	 Aralık /1

Tablo 1 incelendiğinde, dergi kapaklarındaki kadın figürlerinin giysi biçimleri, süslemeleri ve başlıklarının yanı sıra giysilerin kumaş desenleri, şemsiye ve yelpazenin Doğu'ya özgü giyinme kültürlerinin öğeleri olduğu görülmektedir. Üç yılın dergi kapaklarındaki kadın figürlerinin tepelerinde sorguç görünümlü abartılı uzantıları olan başlıkları, en dikkat çeken öğelerden biridir. Giysileri Doğu'ya özgü olmamasına rağmen, bu başlıklar ile bazı kadın figürleri görsel olarak Doğu'lu kadın imajı vermektedir. 1912 yılı Mart/15 sayılı dergi kapağındaki elinde Vogue dergisi olan modern şapkalı kadının Batı tarzı giysisinin şal deseni kumaşı için de aynı durum söz konusudur. Dergi kapaklarındaki Batı modası giysiler içindeki kadın figürlerinin Doğu'ya özgü başlık, şemsiye, yelpaze ve kumaş desenleri gibi öğelerle bütünleştirilerek sunulmuş olması, kadın giyim modasında oryantalist etkinin varlığını göstermektedir. 1912 yılı Ağustos/1 sayılı kapakta ise başlığın ve giyim tarzının ötesinde binbir gece masallarını andıran mitolojik görüntü dikkat çekmektedir.

1910 yılının Ocak/29 sayılı dergi kapağındaki kadının giyim kuşamıyla tam bir oryantalist figür olduğu söylenebilir. Ağustos/1 sayılı dergi kapağındaki Uzakdoğu öğeleri, kadının giysisinin yanı sıra elindeki kırmızı şemsiyenin biçimi, rengi ve deseninde kendini göstermektedir. Benzer durum 1912 Temmuz/1 sayısının kapağında yer alan kiraz çiçekleri (sakura) desenli kimono tarzı bol giysisi ve elindeki yelpazesıyla oturan kadın figüründe, Uzakdoğu giyim kültürünü biçiminden tamamlayıcısına kadar yansıttığı gözlenmektedir. “Kiraz çiçekleri (sakuralar), hem hayatın güzelliklerini ve yaşama sevincini hem de hiç umulmadık bir anda ölümün gelebileceğini hatırlatırlar ve samuray yaşam tarzını benimseyen Japonlar için bir çiçekten çok daha fazla şeyi ifade eden çiçeklerdir”(Altınçekiç 2016:492).

1910 yılında yayınlanan Vogue dergisinin kapaklarında dikkat çeken diğer öğeler başlık, manşon ve kürk detaydır. Ocak/15 ve Kasım/1 kapak tasarımlarında, kürk manşonlu, ve kürk detaylı kalpak görünümlü şapkası ile kadın imajının kullanılması, dönemin ruhunun kadın modasına yansması olduğunu düşündürmektedir. 20.yüzyılın ilk on yılında dönemim siyasi olayları Batının Doğuya olan ilgisinin arttığı, bu ilginin modada da etkisinin yoğun olarak görüldüğü bir dönem olarak bilinmektedir. Modada uzun yıllar devam eden bu etkiler makro trendler yaratmıştır. Koca ve Dağlar (2017:351) çalışmalarında, 1900-1910 yılları arasında, tüm Dünya çapında etkisi hissedilen üç politik olayın, Boxer Ayaklanması (1900), Japon- Rus Savaşı (1905) ve Rus Devrimi'nin (1905) dönemin kadın modasını yönlendirdiğini belirtmekte ve dönemin moda dergilerinin kapaklarında Japon kültürünün biçim, renk ve motiflerinin yanı sıra Rus kültürüyle özdeşleşen kürk ve kalpaklarla savaşın giysi modasına yansımalarına vurgu yapmaktadırlar. Fogg'un (2014:215), 20. yüzyılın ilk on yılında Batı modasının gözünü Doğuya çevirdiğini ve dans kostümlerinden, sıradan kadınların gündelik giyim tarzlarına kadar son derece oryantalist bir görsel dilin özümsemeye başladığını belirtmesi, bu söylemi destekler niteliktedir.

Doğuya özgü giyim tarzları ve tamamlayıcı öğelerinin döneminin modasını yönlendiren trendleri oluşturduğu, derginin iç sayfalarında Doğuya ait giysiden başlığa ve aksesuara kadar yer alan görseller ve açıklamalarından da açıkça görülmektedir (Resim 2).

Resim 2: Vogue 1911-Eylül/15 Kış Moda Tahmini Sayısının Doğu'ya Ait Giyim Kuşam Öğelerinin Yer Aldığı Sayfalar (32,39,43)

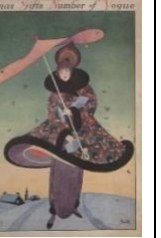

Resim 2’de derginin bir sayfasında Batı modasını yansıtan kadın giyiminde Rus kültürü ile özdeşleşen kürk ve başlıkların yer aldığı görülürken, diğer sayfalarında Doğuya özgü giyim tarzları içinde çizimlere yer verilmiştir.

Resim 3: Vogue 1912 Eylül/15 Sonbahar Moda Tahmini Sayısının Doğuya Özgü Giysilerin Yer Aldığı Sayfalar (28,29,41)

Derginin 1912 yılı moda tahmin sayısında kaftan biçimini andıran bol ve uzun giysiler ve üzerinde sorguç görümlü süslemeleri olan başlıkların Doğu giyinme kültürünün öğeleri olduğu Resim 3’te görülmektedir. Yere kadar uzun ve kuyruğunun ucunda püskülü olan kimono formundaki giysinin de Uzakdoğu kültürünü yansıttığını söylemek mümkündür. 1910’lu yılların moda dünyasında Doğu ve Uzakdoğu’ya özgü öğelerin etkin olduğu yıllar olduğu, dönemin önde gelen tasarımcılarının koleksiyonlarında bu esinlerin görüldüğü bilinmektedir. Blanke (2002:107), 1913 yılında kadın modasına çeşitli yeni trendler girdiğini, oryantalizmin yükselişi ile Türk baskıları ve Rus balet görümlü, kırmızı, pembe, yeşil ve morun parlak tonlarını içeren renk kombinasyonlarının kullanıldığı çoğu zaman uyumsuz stillerde, yeni ve cesur deneyimlerin olduğunu belirtmektedir.

Tablo 2: 1913-1916 Yılları Oryantalist Öğelerle Tasarlanmış Vogue Dergisi Kapakları

YIL	AY/SAYI						
1913							
	Mart/1	Nisan/15	Haziran/1	Temmuz/1	Ağustos/1	Kasım/1	Aralık/1
1914							
	Ocak/15	Şubat/1	Mart/1	Mart/15	Nisan/1	Temmuz/1	Temmuz/15
1915							
	Haziran/1	Kasım/15					
1916							
	Şubat/15	Mart/15	Mayıs/15	Ağustos/15	Ekim/15	Aralık/1	Aralık/15

Tablo 2 incelendiğinde, 1913- 1916 yılları arasında yayınlanan Vogue dergisi kapaklarında giysi ve tamamlayıcılarından oluşan kadın modasındaki oryantalist etki açıkça görülebilmektedir. Önceki sayılarda olduğu gibi her sayısında kadın figürünün bulunduğu kapaklarda yer alan öğeler, Doğu'ya özgü giysi formları, kumaş desenleri, başlıkları ve şemsiyelerin yanı sıra kadın figürlerinin fiziksel görünülerinden oluşmaktadır. Bol kesimiyle kimono ve kaftan görünümü veren giysilerin asimetrik kapama özellikleri (1913Haziran/1 ve 1914Nisan/1) kimonoyu andırırken, giysilerin altından görünen şalvar paçaları da (1914Şubat/1) dönemin Osmanlı kadınının giyinme biçimini anımsatmaktadır.

1913 Nisan/15 sayılı kapaktaki kadın figürünün Batı tarzı giyimini tamamlayan şemsiyesinin sivilize edilmiş Japon sakura çiçekleri ile çevrelenmiş olduğu söylenebilir. 10 gün gibi kısa ömrüne rağmen geleneksel Japon sanatlarına esin kaynağı olan Japon kiraz çiçeklerinin doğanın yanı sıra şemsiye, başlık ve giysi desenlerinde yer aldığı görülmektedir. 1914 yılı Temmuz/1 sayılı dergi kapağındaki figürün çekik gözleri, başlığı ve şemsiyesinin üzerinde uçuşan kelebeklerle Japon kadını olduğu açıkça görülmektedir. Benzer durum, 1913 Temmuz/1 sayısının kapağındaki şalvar, elbise ve başlığıyla dikkat çeken Doğu'ya özgü giysiler içindeki kadın figüründe de görülebilmektedir. 1914 yılı Temmuz/15 ve 1916 yılı Şubat/15 sayılarının kapaklarındaki kadın figürlerinin giyim tarzlarından da aynı oryantalist etki hissedilebilmektedir. 1913 yılı Aralık/1 sayılı dergi kapağında, elinde Japon şemsiyesi benzeri şemsiye taşıyan kadın figürünün, kürk yakalı kısa paltosunun altından görünen şalvarı ve başlığı ile Doğu, Ortadoğu ve Uzakdoğu giyim öğelerini bir arada taşıması da üç kültürün karışımı olarak dikkat çekicidir.

1914 yılı Ocak/15, Mart-Nisan/1 ve Temmuz/15 sayılı kapaklardaki, üzerinde farklı şekillerde uzun sorguç görünümlü, serpuş benzeri başlıkların Osmanlı giyinme kültüründe olduğu gibi Orta doğudaki kültürlerde ve Rus bale giysilerinde de görüldüğü, dolayısıyla başlıkların Doğu'ya özgü öğeler olduğunu söylemek mümkündür. 1913 yılının Ağustos ve Kasım/1 sayılarının kapaklarındaki kadın görsellerinin başlıklarında da aynı etki görülmektedir. 1914 yılı Mart/15 sayısının kapağında da Japon kiraz çiçeğine benzer çiçeklerle bezenmiş bir ağaç dalının altında oturan kadının başlığı, giysisi ve onu tamamlayan efsanevi kuş figürü Doğu esintileri çağrışımı yapmaktadır.

1915 ve 1916 yıllarına ait dergi kapaklarındaki Japonya ile özdeşleşmiş şemsiyelerin yanı sıra yelpaze, saç ve çekik gözleri ile kadın figürleri Uzakdoğu'yu yansıtmaktadır. 1916 yılı Ekim/15 ve Aralık/1-15 sayılı dergi kapaklarındaki kürk detayları ile ön planda olan mantolu kadın figürlerinden, özellikle kalpak benzeri başlık ve manto altındaki paçaları toplanmış şalvar biçimli pantolon dikkat çeken oryantalist öğelerdir.

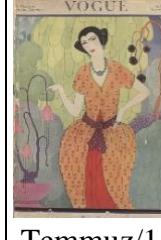

Tablo 2’de yer alan dergi kapaklarının çoğunluğunda yer alan şemsiye ögesinin, dönem kadın modasında oldukça önemli olduğu, yapılan incelemede dergilerin iç sayfalarında Japon kültürü ve özellikle şemsiye ile ilgili sayfalara yer verildiği görülmüştür.

Resim 4: a) 1916 Kasım/1 Sayılı Dergide Japon Şemsiyelerinin Anlatıldığı 89. Sayfa
b) 1917 Eylül/15 Sayılı Dergide Japonya’nın Tüm Eski Feodal Geleneklerini İçeren Sayfalar (s. 64-65)

Şemsiyenin Japon kültüründe hep özel bir öneme sahip olduğu, yüzyıllar öncesine ait görsellerde kadınların geleneksel giysileri ve şemsiyeleri ile tasvir edildiği bilinmektedir. Resim 4a’deki dergi sayfasının “Japonya’da Japonca Konuşmaya Gerek Yok; Bir İhtiyacınız Sadece Eloquent Şemsiye Nasıl Taşınır Bilmek” başlığı, Japon kültüründe şemsiyenin önemine dikkat çekmektedir. Resim 3b’de ise Japonya’nın gelenekleri anlatılmıştır.

Tablo 3: 1917-1920 Yılları Oryantalist Öğelerle Tasarlanmış Vogue Dergisi Kapakları

YIL	AY/SAYI						
1917							
	Ocak/15	Şubat/15	Mart/15	Nisan/1	Nisan/15	Temmuz/1	Kasım/15
1918							
	Ocak/15	Mart/1	Nisan/1	Mayıs/15	Eylül/1	Ekim/1	Aralık/15
1919							
	Mart/1	Haziran/1	Temmuz/1	Ağustos /1	Ekim/1	Kasım/1	Aralık/1
1920							
	Nisan/1	Nisan/15	Temmuz/1	Eylül/1	Ekim/15		

Tablo 3'te yer alan 1917-1920 yıllarında yayınlanan Vogue dergisi kapaklarına genel olarak bakıldığında, Doğu'yu temsil eden giysi ve tamamlayıcı öğelerinin tümünün gözlemlendiği söylenebilir. 1917 yılına ait dergi kapaklarındaki Japon şemsiyeleri ile Uzakdoğu, 1918 yılına ait dergi kapaklarında ise bol ve katlı giyim tarzları ve başlıklarıyla Doğu etkisi görülmektedir. Özellikle 1918 yılı Nisan/1 sayılı dergi kapağındaki mitolojik kuşlardan olduğu düşünülen kuşun üzerindeki kadın figürü, giyim tarzı ve başlığı ile Doğu kültürünü yansıtmaktadır.

Tablo 1'deki 1911 yılı Kasım/15 sayılı dergi kapağının da aynı görselden oluştuğu dikkate alındığında, 1910-1920 yılları arasında Batı kadın modasının oryantlizmden etkilendiğini, Doğu'nun giyinme kültürünün modada uzun süreli trend olmasının yanı sıra dergilerin kapaklarını da ilgi çekici kıldığını söylemek mümkündür

1917 yılı Ekim/1 kapaklarındaki kürk detayları ile ön planda olan mantolu kadın figürlerinden, özellikle kalpak benzeri başlık ve manto altındaki paçaları toplanmış şalvar biçimli pantolon dikkat çeken oryantlist öğeler olarak görülmektedir. 1917 yılı Kasım/15 sayılı dergi kapağında hiral üzerine oturmuş, çekik gözlü kadın figürü, başlığı, giysisi ve üzerindeki çiçekleriyle Uzakdoğu'nun kültürel öğelerinin tümünü üzerinde barındırmaktadır.

1918 ve 1919 Ekim/1 ve 1920 Ekim/15 sayılı kapaklardaki kadın figürlerinin giysi biçimleri kimono ve kaftan görünümünde bol formda olup, yaka, kol, etek ucu gibi kısımlarında kürk ve Doğu'ya özgü desenler kullanılmıştır. Ayrıca, 1918 Eylül/1, 1919 Ağustos/1 ve 1920 Nisan/1 sayılarındaki kadın figürlerinin katlı giyim özelliğinin, Türk giyinme kültürünün karakteristik özelliği olduğunu ve bu açıdan Doğu'ya özgü olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

1918 Aralık/15 sayılı dergi kapağında kadın figürünün başlığı ve giysisi, 1920 Temmuz/1 sayılı dergi kapağında kadın figürünün ise giysisindeki desenler ve saç biçimiyle Orta Doğu temsili öğelerden oluştuğu söylenebilir. Diğer yıllarda olduğu gibi 1917-1920 yıllarında yayınlanan Vogue dergilerinin de sadece kapaklarında değil, iç sayfalarında da Doğu'ya özgü giyimden, müziğe, sosyal yaşama kadar pek çok konuya yer verilmesi, oryantlist öğelerin kapaklarda yer almasının bir gerekçesi olarak da görülebilir.

Resim 5: a) 1917 Eylül/15 Sayılı Derginin Japonya'nın Tüm Eski Feodal Geleneklerini İçeren 64-65. Sayfaları

b) 1920 Ekim/15 Sayılı Derginin Uzak Doğu ve Doğu'yu Konu Alan 79. Sayfası

Resim 5'teki Uzak Doğu, Doğu ve özelinde Japonya'nın tüm eski feodal geleneklerini anlatan bilgi ve görsellerin yer aldığı dergi sayfalarından örnekler görülmektedir. Yapılan incelemede, dergilerin kapaklarında olduğu gibi iç sayfalarında da oryantlist bir yaklaşımın etkin olduğu, Doğu'ya özgü giyim kuşama oldukça fazla yer verildiği, hatta kapak tasarımlarında olmamasına rağmen çoğu derginin içeriğinde bu öğelerin yer aldığı görülmüştür.

Bu doğrultuda; 1910-1920 yılları arasında yayınlanan Vogue dergilerinin iç sayfalarında olduğu gibi, önemli sayılabilecek miktarda sayısının kapaklarında da Doğu'ya özgü giyim kuşam ve tamamlayıcı öğelerinin kullanılarak dönemin Batı modasının tanıtıldığı söylenebilir. Oryantalist öğelerle dergi kapaklarının görselliği artırılarak, okuyucunun ilgisini çekecek kapak tasarımlarıyla modanın kitlelere sunulduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

En eski moda dergilerinden biri olan Vogue dergisinin 1910-1920 yılları arasındaki sayılarının kapak tasarımlarındaki giyim ve tamamlayıcılarının oluşturduğu oryantalist öğelerle oluşturulan görsel kodların neler olduğu ve dönem modasının sunumunda yarattığı görsel etkinin tartışılması amacıyla yapılan çalışmada, Doğu, Ortadoğu ve Uzakdoğu'nun giyinme kültürleri ile özdeşleşmiş öğelerin, önemli sayıda dergi kapağında yer aldığı belirlenmiştir. Kapak tasarımlarında kullanılan oryantalist öğelerin:

- Biçimsel açıdan; kaftan ve kimononun biçimsel özelliklerini yansıtan bol ve uzun giysi biçimleri ve şalvar görünümlü alt beden giysileri,
- Kumaş ve süsleme açısından; Doğu'ya özgü gül, lale ve şal desenli kumaşlar ve giysi detaylarında kürk kullanımı, Uzakdoğu'ya özgü kiraz çiçeği (sakura) desenli giysi kumaşları,
- Kullanım özelliği açısından; Türk giyim kuşam kültürünün karakteristik özelliği olan ve Doğu kültürlerinde de görülen katlı giyim özelliği,
- Başlıklar açısından; Türk giyim kültüründe kullanılan sorguç ve serpuş benzeri başlıkların yanı sıra, Doğu ve Ortadoğu kültürünü yansıtan türban görünümlü başlıklar ve Rus kalpaklarını andıran kürklü şapkalar,
- Giyim tarzlarını tamamlayan Japon kültürüne özgü şemsiye ve yelpazeden oluştuğu belirlenmiştir.

Ayrıca, oryantalist etkilerin dönemin siyasi gelişmeleri ile de ilişkili olduğu ve Batı'nın Doğu'ya ilgisinin arttığı dönemlerde modanın da bundan etkilendiği görülmüştür. Bu nedenle, Vogue dergisinin sadece kapak tasarımlarında değil iç sayfalarında da, başta giyim kuşam olmak üzere Doğu'ya özgü kültürel öğelere yer verildiği ve bu öğelerin uzun süreli trendler oluşturduğu, dolayısıyla on yıllık periyodun kadın giyim modasında oryantalist etkilerin olduğu bir dönem olarak görülebileceğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, geçmişte olduğu gibi günümüzde de zaman zaman Doğu'dan beslenen modanın, Avrupalı olarak sunulup kabul görmesi, tasarımcıların tartışması ve çözmesi gereken önemli bir sorun olarak görülmektedir. Özellikle genç tasarımcıların, Doğu'dan beslenerek oluşturulduğu halde, Batı modası olarak sunulan ürünlere farkındalıklarının artması ve kendi kültürlerine ait öğelerle hazırlayacakları yaratıcı koleksiyonlarını moda dünyasına sunmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ALTINÇEKİÇ, ÇINAR, H., Sanem (2016). “Japon Ruhunda Bahçe Yaratmak”, *Kastamonu Üni. Orman Fakültesi Dergisi*, 16 (2), s. 485-496.

BLANKE, David (2002). *American Populer Culture Through History “The 1910s”*. London: Greenwood Press.

ERSOZ, Evrim, A. Didem USLU (2005). Doğu-Batı Karşılaşmasında Çatışma, Karmaşa ve Muhtemel Bir Uzlaşma. *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi*, Sayı:7, s. 67-86.

FOGG, Marnie (2014). *Modanın Tüm Öyküsü*, (Çev. Emre Çözüğü), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

KOCA, E. ve Gözde DAĞLAR (2017). Politik Olayların Kadın Modasına Tematik Yansımaları Üzerine Bir Analiz. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6 (29), s.349-366.

KUTLUK, Aslı (2006). *The Self and The Other: Representations of Turkey and Turks in The TravelWriting of Lady Mary Wortley Montagu and Richard Chandler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

PERSSON, Laird Borrelli (2017). 1892 vs. 2017: What’s Changed, and What Hasn’t, Since the First Issue of Vogue was Published, <https://www.vogue.com/article/vogue-125-1892-2017-compare-and-contrast-now-and-then?verso=true> [Erişim: 25.09.2019].

SAID, Edward W. (1978). *Orientalism*. London and Henley : Routledge & Kegan Paul Ltd.

SPIVAK, Gayatri Chakravorty, (1988). “Can the Subaltern Speak”. *Marxism and the Interpretation of Culture*.Eds. Cary Nelson and Lawrence Grossberg. London: Macmillan. [Erişim: 01.10.2019].

VOGUE ARCHIVE (1910s). <https://archive.vogue.com/issues/1910> [Erişim: 01.10.2019].

WEISSMAN, Polaire (1967). The Art of Fashion. The Metropolitan Museum of Art Bulletin, New Series, Vol.26, No.3, 151-152 DOI: 10.2307/3258883 <https://www.jstor.org/stable/3258883>